

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת כי תצא תש"ע

עבודת ראש השנה - תמליכוני עליכם

המדרגות הללו, היא מדרגת הקדושה. רק לאחר שנים רבות של עבודה מאומצת אפשר להגיע למדרגה זו, ורק בודדים מצליחים באמת להגיע אליה. בכל אופן, איננו סוקלים יהודים שהגיעו רק למדרגת הזהירות או הזריזות, ולא הגיעו למדרגת הקדושה. מדוע אפוא סוקלים בן סורר ומורה על כך שלא קיים מצות "קדשים תהיו"? וכי דורשים מנער בן שלש עשרה להיות במדרגת הקדושה!?

התשובה היא, שכמובן, איננו דורשים מנער צעיר לעמוד במדרגה עליונה ונשגבה זו. אבל מה כן דורשים ממנו? כן דורשים ממנו להתייבב על הדרך המובילה אל הקדושה. להיות בכיוון של קדושה. לא ללכת בדרך קלוקלת המובילה אל היפך הקדושה. זה אפשר לדרוש מנער בן שלש עשרה. אדם אחר, שעובד את ה', משתדל לעלות מעלה מעלה, ואולי ביום מן הימים יגיע בע"ה למעלת הקדושה. אבל בן סורר ומורה כל כך נמשך אחרי תאוותיו, עד שאין סיכוי שאי פעם יגיע לקדושה. הוא צועד בכיוון נגדי לחלוטין, שסופו שיצא ממנו גזלן ורוצח, ולכן אמרה תורה להשכים ולהרגו, כדי שימות זכאי ולא ימות חייב.

לפעמים מידות רעות הן יותר גרועות מעבירות. העבירה כאן לא כל כך חמורה. על גנבה לא סוקלים בן אדם. אבל המדה הזאת, הזלזלות הזאת, שהיא כל כך רחוקה מהקדושה, היא יותר גרועה מעבירות, ועל המדה הזאת סוקלים אותו. הרי הרמב"ם אומר, שכשעושים תשובה, צריך לעשות תשובה לא רק מעבירות, אלא גם מהמדות הרעות, שהן שורש פורה ראש ולענה (הלכות תשובה פ"ז ה"ג). כאן זו דוגמא, שקשה מאד לשנות את המדה הרעה. התורה ראתה שאין סיכוי שיחזור בתשובה.

מורי ורבי הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל, שהיה אדם גדול וצדיק, אמר על עצמו שהוא יודע שסיגריות מזיקות לו, ובכל זאת הוא לא יכול להתגבר על העישון. רואים מזה, כמה קשה אפילו לאדם גדול כמו הרב דסלר להתגבר על מדה מסוימת. לכן, אדם צריך להרגיל את עצמו מההתחלה, שהמדות לא ישלטו בו. לא להתמכר לשטויות, כי אח"כ קשה יותר לתקן את זה. על ה"ברכת שמואל" ידוע, שבצעירותו אביו נתן לו סיגריה, ורבו [הגר"ח מבריסק זצ"ל] אמר לו "מה אתה צריך את זה". מה עשה ה"ברכת שמואל"? - היה מולל כל ימיו סיגריות בין אצבעות ידיו [כדי למלא רצון אביו שנתן לו סיגריה], אך לא היה מעשן אותן [כדי למלא רצון רבו שאמר לו "מה אתה צריך את זה"]. כך נהג בעל ה"ברכת שמואל" בצדקותו. אבל לא כל אחד צריך להיות כך, ומוטב שלא לקחת סיגריות כלל. רואים עכ"פ, עד כמה קשה לאדם להתגבר על מדה ממדותיו.

חז"ל אומרים, שבעלי חיים יודעים לשמור על עצמם יותר טוב מבני אדם. אם נשאר גדי או טלה קטן ליד נחש או עקרב, לא יקרה לו כלום. הגדי ידע להזהר מהם. לעומת זאת, אם נשאר

בן סורר ומורה - על מה נסקל?

התורה מצוה בפרשתנו: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה, איננו שמע בקול אביו ובקול אמו... וינגמהו כל אנשי עירו באבנים ומת, ובערת הקרע מקרפך" (דברים כא, יח-כא). לפי דעה אחת בחז"ל, "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות. ולמה נכתב? - דרוש וקבל שכר" (סנה' עא, א).

מה הפשט בזה? למה לכתוב בתורה פרשה שלעולם לא תתקיים, רק כדי לקבל שכר על לימודה? וכי אין מספיק מה ללמוד בלי זה?! הסבירו בזה, שאמנם מקרה ממשי של בן סורר ומורה הוא לא מעשי, אבל הערכים המוסריים שנלמדים מפרשה זו הם כן מעשיים, ולכן נכתבה פרשה זו בתורה, כדי להסיק ממנה את המסקנות המוסריות הללו. ננסה אפוא לראות, מה הם הלקחים המוסריים שניתן ללמוד מפרשה זו.

חז"ל שואלים על בן סורר ומורה: "וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אמרה תורה יצא לבית הדין ליסקל"?! (שם עב, א) הרי לא הגיוני לסקול אדם על דבר כזה! אמנם אין סוקלים אותו עד שיעשה כן פעמים (משנה שם עא, א), אבל גם זו אינה סיבה מספיקה לחייב סקילה. גנב רגיל, גם אם גנב פעמים רבות, ואפילו גנב הרבה יותר מתרטימר בשר וחצי לוג יין, אינו נסקל. ובן סורר ומורה נסקל על גניבה של "תרטימר בשר וחצי לוג יין"! למה?

אומרים חז"ל כך: "אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג?! על שם סופו נהרג"! (שם סה, ב) כלומר, גנב רגיל, או כל אדם אחר שחוטא, יש סכוי שיעשה תשובה בעתיד. אבל בן סורר ומורה, שהוא ילד כבן שלוש עשרה שנה¹, בתחילת דרכו בחיים, וכבר הוא להוט כל כך אחרי בשר ויין, עד שמוכן לשם כך לגנוב כסף מאביו - אין סיכוי שיעשה תשובה אי פעם. "הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מְגַמְר נכסי אביו... ויצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות [והורגן]. אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב" (שם, א). עדיף שיסקל כבר עכשיו, מאשר להגיע בו דא ו ת למצב נורא כזה, להיות גזלן ורוצח.

"יתניבב על דרךך לא טוב, רע לא ימאס"

הרמב"ן כותב בפרשתנו: איזו עברה עבר בן סורר ומורה, שעליה הוא נסקל²? - על מצנת "קדשים תהיו" (ויקרא יט, ב). אם הוא כל כך להוט אחרי בשר ויין, שבשביל זה הוא מוכן לגנוב, וכבר קבל על כך מלקות ובכל זאת הוא גונב עוד פעם, הרי שהוא רחוק מהקדושה ומקיום הציווי "קדשים תהיו", ועל כך הוא נסקל.

וצריך להבין: הרי ה"מסילת ישרים" מונה מדרגות רבות: תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיית וכו', והמדרגה העליונה והאחרונה בכל

עצמו, אין כאן עבודת ה', רק עבודת עצמו. ובאמת, מי שמגיע למדרגת הקדושה שדברנו עליה, מגיע למצב שהוא "מתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלקיו... ואפילו בשעת התעסקו במעשים הגשמיים... לא תזוז נפשו מדבקותה העליון" (מסילת ישרים פכ"ו). אדם שזוכה להגיע למדרגה זו, "אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות עניני קדושה ממש", ש"המאכל שהם אוכלים, הוא כקרובן שעולה על גבי הָאֲשִׁים" (שם), כי אינו אוֹכֵל להנאת עצמו, אלא לצורך עבודת ה'. אנו רחוקים מלהגיע למדרגה הזו, שכל מעשינו יהיו לשם שמים בלבד, בלי תערוכת של כונה להנאת עצמנו. אבל לפחות נשתדל לערב גם כונה "לשמה" יחד עם ה"שלא לשמה". כמה שאדם מצליח לערב גם פִּונת "לשמה" במעשיו, יש בזה מצוה, והוא מקבל שכר גם על האכילה והשינה, לא רק על הישיבה בבית המדרש והלימוד, כי האכילה והשינה נהפכים אצלו למכשירים ללימוד, כלי שרת למצוה, ממילא גם הם עצמם נחשבים כמעשה מצוה.

מהות קדושת יום ר"ה - המלכת ה'

התורה מצוה, "וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי פֶּאֶחָד לַחֲדָשׁ... יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" (במדבר כט, א). לא נאמר בתורה למה יום זה הוא יום תרועה, ולשם מה נצרכת התרועה הזאת. אבל המפרשים כתבו טעמים שונים. הרמב"ם אומר, "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם... השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם וְהִטִּיבוּ דַרְכֵיכֶם... (הלכ' תשובה פ"ג ה"ד). כלומר, השופר נועד לעורר את הנרדמים השוכחים את האמת בהבלי הזמן, שימליכו עליהם את הקב"ה, ויחזרו לעבודתו. הרי ראש השנה הוא יום שנועד לענין הזה, להמליך עלינו את הקב"ה. אמנם בכל ימות השנה אנו עושים כן פעמים רבות פְּיוֹם, ערב וְבִקְרָקְרָק מקבלים עלינו עול מלכות שמים בקריאת שמע, ובכל ברכה שאנו מברכים אנו אומרים "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם" - אבל בכל זאת, חוץ מכל זה, נתנה לנו התורה יום אחד מיוחד להתבונן בענין זה יותר, והוא ראש השנה. כמו שאת יציאת מצרים מזכירים פעמים פְּיוֹם, ובכל זאת נתנו לנו לילה אחד מיוחד להעמיק בו יותר את התודעה ואת ההרגשה של יציאת מצרים, כך נתנו לנו גם יום מיוחד להעמיק בו את התודעה של מלכות שמים, וזהו ראש השנה³. "אֲמַרוּ לפני בראש השנה מלכיות... כדי שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). זוהי מהותו של ראש השנה, להמליך עלינו ביום זה את הקב"ה, ולהתפלל על פרסום מלכות זו בכל העולם כולו.

דבר זה - שעיקר עבודת היום בראש השנה היא העמקת ההכרה במלכות ה' - רואים גם בנוסח הברכה שתקנו חז"ל בתפלת ראש השנה ובקידוש היום. הרי הגמרא אומרת - "אין חותמין בשמים!" (ברכות מט, א) [כלומר: גם בברכה שעוסקת בכמה ענינים, החתימה צריכה לעסוק בענין אחד בלבד, ולא יותר. למשל: בברכת המזון אנו אומרים, "רחם נא ה' אלקינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך, ועל הבית הגדול והקדוש" וכו', ובכל זאת בחתימה איננו אומרים "בונה ירושלים, והמקדש, וישראל, והמלך דוד", אלא "בונה ירושלים" בלבד]. ממילא קשה, כיצד

תינוק על יד נחש או עקרב, הוא ינסה לגעת בהם ויעקץ. כמו כן, אם נשאר גדי או טלה ליד בור פתוח, לא יקרה כלום. לעומת זאת, אם נשאר תינוק במקום כזה - רחמנא ליצלן ממה שיכול לקרות (אבות דר' נתן פט"ז ה"ג. וכן בזהר ח"א קעט, א). למה ההבדל הזה? "כי יצר לב האדם רע מִנְּעוּרָיו" (בראשית ח, כא) - "מִשְׁנֵנְעוּרָיו" לצאת ממעי אמו נִתְּן בו יצר הרע" (רש"י שם), וכבר בגיל כזה הוא דוחף את האדם לעשות מעשים שיסכנו את חייו. לטלה אין היצר הרע, אבל לתינוק יש יצר הרע, והוא שואף להוציא את האדם לא רק מהעולם הבא, אלא גם מהעולם הזה. אם הוא לא מצליח להוציא מהעולם הזה, הוא מנסה לפחות לאבדו מהעולם הבא, ע"י שיחטיא אותנו לעבור עברות ח"ו. אבל האמת היא שהיצר הרע רוצה להוציא אותנו אפילו מהעולם הזה. לכן כל כך הרבה אנשים מכורים לעישון, למרות שהסכנה בזה ידועה ומפורסמת. תפקידו של האדם להתגבר על היצרים ולהיות קדוש. מה פירוש קדוש? להיות מובדל מהעולם הזה (ע"י רמב"ן ויקרא יט, ב). לא למלא את כרסו בבשר וביין ובדברים אחרים, אלא להיות מובדל ומיוחד לעבודת הבורא. כשמקדשים אשה, אומרים לה: "הרי את מקודשת לי". מה פירוש "מקודשת לי"? - מיוחדת לי ומזומנת לי (תוס' קידושין ב, ב ד"ה דאסר לה). אסורה לכל העולם כהקדש, ומיוחדת ליהודי הזה. כך צריך עם ישראל להיות. "קְדָשִׁים תִּהְיוּ", מיוחדים ומזומנים לעבודת ה'. לא להיות עבד לבטן שלו וליצרים שלו, אלא להיות מיוחד לעבודת ה'.

"בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ"

הרמב"ם אומר, שגם כשאדם אוכל ושותה ועוסק בצרכי גופו, "לא ישים בלבו לעשות דברים האלו כדי ליהנות בלבד... אלא ישים על לבו שיאכל וישתה כדי להברות גופו ואֲבִירָיו... שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וְיִשְׁתַּבֵּחַ בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב" (רמב"ם הלכ' דעות פ"ג ה"ב וה"ג). אם לא יאכל, לא יהיה לו כח ללמוד תורה, לא יוכל להתפלל, ולא יוכל לעשות שום דבר. מוכרחים אפוא לאכול, ומוכרחים גם לישון, כדי שיהיה כח לעבודת הבורא, והאוכל והישן בכונה זו, הוא "עובד את ה' תמיד", אפילו בשעה שנושא ונותן... מפני שמחשבתו פֶּפֶל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה'. ואפילו בשעה שהוא ישן... נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא" (שם ה"ג).

אמנם חז"ל אומרים, "כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל" (אבות פ"ו מ"ד), אבל חז"ל לא התכוונו בזה לאנשים כערכנו. אם משהו אצלנו יאכל רק פת במלח, וישתה רק מים במסורה, הסוף יהיה שהוא יישן לא רק על הארץ אלא גם על הסטנדר, ולא יוכל ללמוד. אנו צריכים לאכול טוב ולישון טוב, כדי שלגוף שלנו יהיה כח ללמוד. ממילא, כשאדם אוכל למטרה זו או ישן למטרה זו, זוהי עבודת ה'. "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ" (משלי ג, ה), זוהי עבודת ה' השלמה, שאדם יתכוין בכל מעשיו לעבודת ה' ולכבוד שמים.

כמו כן, כשאדם אוכל בשבת או ביו"ט, יִכּוֹן לאכול גם לכבוד שבת או יו"ט, לא רק להנאת עצמו. גם אם יודע בעצמו שאוכל לתענוג, יוסיף גם כונה למצוה, שאוכל גם לכבוד היום. כך תחשב לו אכילתו לעבודת ה'. לעומת זה, אם אוכל רק להנאת

כל הדברים, ויש לו כח לשפוט. אם לא היה לו כח לבצע, לא היינו מפחדים מהמשפט שלו. אבל הוא זה שיש לו גם הכח לבצע, ממילא יש מקום לפחד מן המשפט.

אנו צריכים אפוא להתעורר לקראת המשפט, להיות מוכנים למשפט, שיהיו לנו זכויות כדי לעמוד ביום הדין. הזכות הגדולה של התשובה על כל מה שעשינו לא נכון, זכויות של תורה ושל חסד ושל שאר דברים, כדי לזכות ביום הדין. הדין הוא הרי גילוי המלכות, שהוא לבדו קובע מה יהיה. אין מי שיקבע לו, אין מי שיכתוב לו, ואין לו ותרנות בדבר הזה. חז"ל אומרים, "כל האומר הקב"ה נתן הוא, ונתן חייו" (ב"ק נ, א). כלומר, מי שחושב שיש ויתור אצל הקב"ה - הקב"ה אכן ינהג איתו ב"נתרנות", וינתר על החיים שלו, ח"ו. אמנם יש מדת רחמים, מדת חסד, לפעמים צריך לרחם על מישהו כי הוא עתיד לעשות תשובה, או כי עתיד לצאת ממנו איזה צדיק, או מסיבות אחרות, חז"ל אמרו שאסור לבקש על רשעים שימותו כי אם תרח היה מת לא היה אברהם אבינו בעולם; גם מאשת לוט יצא דוד המלך ומלך המשיח במהרה בימינו, הרי שיש לפעמים מקום לרשעים בעולם כי יוצא מהם דבר טוב, לכן איננו מבקשים על רשעים שימותו, אבל הקב"ה שופט ודן מי יחיה ומי לא יחיה. חז"ל אמרו, למה לא אומרים הלל בראש השנה וביורה"כ? אמר הקב"ה: "אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה"?! (ר"ה לב, ב) אי אפשר לומר הלל במצב כזה! צריך להרגיש שזהו יום הדין, ומצד שני צריך גם לשמוח ביום הזה, ולדעת שעם ישראל יצא זכאי בדין.

הרי היחס ליום הדין מורכב משתי הרגשות סותרות. מצד אחד - פחד ואימה מן הדין, ומצד שני אומרים חז"ל, שישראל לובשים לבנים ואוכלים ושותים ושמים בראש השנה, כי הם יודעים בודאות שיצאו זכאים בדין (ירוש' ר"ה פ"א ה"ג). איך אפשר להבין זאת? אם יודעים בודאות שיצאו זכאים, למה הפחד והאימה?

באר בזה הסבא מקלם (חכמה ומוסר ח"א סוף סי' ט' וסוף סי' פ"ה), שאין הדברים אמורים אלא בנוגע לכלל ישראל. כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין נגד אומות העולם, כמו שאמרו חז"ל: משל לשני בני אדם שהיו עומדים בדין. הקהל שעומד בחוץ רוצה לדעת מי יצא זכאי בדין. הודיע להם המלך: "מי שיצא אחר הדין וחוקי בידו - הוא זה שיצא זכאי בדין". מי יוצא אחר יום הדין וחוקי המלך בידו? - ישראל! "במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעים דישראל אינן נצוהי"א" (ויקרא' ל, ב). ארבעת המינים רומזים לארבע אותיות של שם הוי"ה ברוך הוא (עי' ב"י או"ח סי' תנ"א ד"ה "אם צריך לחבר האתרוג"). זהו חותם המלך, ובזה ניכר שישראל הם אלו שיצאו זכאים בדין כנגד אומות העולם. והרי מראש מקדם נקבע, שמצוה זו תהיה מוטלת עלינו בחג הסוכות בכל שנה ושנה! מכאן, שמובטח לנו לְ עַד, שבכל שנה יצאו כלל ישראל זכאים בדין!

אך כאמור, זהו רק בנוגע לכלל ישראל. כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין בכל שנה ושנה, ולעולם אין אומות העולם זוכות בדין כנגדנו! אנו העם אשר בחר ה', ומובטח לנו "פִּי לֹא יִטָּשׁ ה' עִמּוֹ וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב" (תהלים צד, יד). לעומת זאת, ליחיד - אין כל הבטחה. היחיד צריך לחוש פחד ואימה, מי יודע מה יכתב עליו בשמים, מה יהיה על משפחתו, על ידידיו,

חותמים בראש השנה את ברכת קדושת היום (בתפלה ובקידוש) במילים "מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון"? הרי של ושה ענינים יש כאן: א) מלך על כל הארץ, ב) מקדש ישראל, ג) מקדש יום הזכרון!

והנה, לגבי הצירוף של "מקדש ישראל ויום הזכרון" מסבירה הגמרא (שם), שאין כאן שני ענינים אלא ענין אחד - מקדש ישראל שמקדשים את יום הזכרון [כלומר, שזהו אחד המאפיינים של קדושת ישראל, שיש בכחם לקדש את הזמנים, ובכלל זה גם יום הזכרון]. אבל "מלך על כל הארץ" - כיצד שייך ענין זה ל"מקדש ישראל ויום הזכרון"? מדוע אין כאן בעיה של חתימה בשני ענינים?

התשובה היא, ש"תוקף קדושת היום" של ראש השנה, היא להעמיק בו את ההכרה בכך שה' הוא "מלך על כל הארץ". ממילא, אין כאן חתימה בשני ענינים, אלא הכל ענין אחד: מפני שהוא "מלך על כל הארץ", לכן הוא "מקדש ישראל ויום הזכרון", כדי שנקדיש יום זה לקבלת מלכותו⁴.

למה דווקא ראש השנה הוא היום שנקבע לעבוד בו על ענין זה, של הכרה במלכות שמים? כי הראשון שהכיר במלכות ה' היה אדם הראשון, ואדם הראשון נברא בראש השנה (ר"ן מס' ר"ה דף ג, א מדפי הרי"ף בשם הפסיקתא). אמנם אנו אומרים שהקב"ה הוא "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" - עוד לפני בריאת העולם כבר היה הקב"ה מְלֶכְךָ - אבל אז לא היה עדיין מי שיכיר במלכותו ויקרא לו "מְלֶכְךָ", כי לא היו נבראים. רק אחרי שנברא העולם - "לעת נעשה בחפצו כל - אזי מלך שמו נקרא". אז היה כבר מי שיקרא לקב"ה מלך. נמצא, שההמלכה הראשונה של הקב"ה היתה ע"י אדם הראשון שנברא בר"ה. לכן עבודת היום של ר"ה היא "תמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). ביום זה אנו מעמיקים את הכרתנו במלכותו ית' בעולם, ומתפללים לפניו שכל העולם יגיע להכרה זו.

המלכת ה' בראש השנה היא גם סיבה לכך שיום זה הוא יום של שמחה. הרי ראש השנה הוא היום הראשון בעשרת ימי תשובה, ובתור שכזה היינו מצפים שנצטרך לצום בר"ה בשביל לעשות תשובה, כמו מצמים ביום הכפורים. אבל ראש השנה איננו יום צום. להפך. "אֶכְלוּ מִשְׁמְנִים וְשָׁתוּ מִמִּתְקִים" נאמר על ראש השנה (נחמיה ה, ז). למה? כי ביום זה אנו ממליכים את הקב"ה. כשממליכים מלך בשר ודם, הרי עושים חגיגה גדולה. ואם כן, כשאנו ממליכים עלינו את מלך מלכי המלכים הקב"ה, ודאי שצריכים לעשות שמחה גדולה. לכן אוכלים בשר ושותים יין בר"ה, ושמים בו על המלכת ה'. כמוכן, לא מבלים על זה את רוב היום, רוב היום עובר עלינו בתורה ובתפילה, אבל בכל זאת גם זה צריך להראות, שאנו שמחים במלכות ה'.

פחד ושמחה ביום הדין

בתפילת מוסף של ראש השנה יש לנו ברכה מיוחדת על ענין המלכת ה', והיא ברכת מלכויות, שזהו התוכן שלה, שהקב"ה קובע כל מה שיהיה בעולם. ה' הוא מלך, אבל לא כמו מלך בשר ודם, שמוגבל ע"י ממשלה או פרלמנט או גופים אחרים, אלא מלך בלתי מוגבל שעושה הכל כרצונו, ממית ומחיה, מעשיר ומעני, ואין מי שיאמר לו מה תעשה. המלכות שלו היא מוחלטת. זהו התוכן של ברכת מלכויות שאנו מברכים בר"ה, כי זה עיקרו של יום ר"ה, להכיר במלכות שמים, שהיום ה' יושב ושופט על

היה להציל אותו בלי להסתכן, היינו עושים זאת. אבל אם איננו יכולים לעשות זאת, מה נעשה? לפחות נצעק, ואז הילד יברח, או שהנהג יעצור. כך גם בימים הנוראים. אם רוצים למנוע תאונות פיגועים ושאר מרעין בישין שלא יהיו בשנה הבאה - עכשיו הוא הזמן לצעוק על זה! אלול וימי הדין, הם הזמן לעצור את המכוניות שעושות תאונות, ולבטל את כל שאר הצרות והגזרות הרעות. אמנם גם אחרי ימי התשובה אפשר לבטל גזרות רעות, כי "יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין" (ר"ה טז, א), אבל אז זה כבר קשה יותר. לפני יום הדין, לפני שנכתב ונחתם בשמים על כל מה שיקרה לנו בשנה הבאה, אז קל יותר למנוע את הדברים בצעקה ובתפלה. עכשיו הזמן לצעוק שלא יהיו תאונות ופיגועים. זהו תפקידם של חודש אלול ושל ראש השנה.

צריכים לדעת להתחזק לקראת יום הדין, להתגבר בלימוד תורה, להתגבר בחסד, הסנגורים שלנו לקראת יום הדין הם התורה והחסד ושאר המצוות, שמירת שבת, השנה יוה"כ בשבת, צריך ששבת תהיה סגורה שלנו, שנתחזק בשמירת שבת, עם כל פרטי הדינים, ונזכה בע"ה עם כל בית ישראל לכתובה וחתימה טובה עם כל בית ישראל, אמן.

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

ואלו גזירות ח"ו יגזרו עליהם לשנה הבאה. אין מקום לשמחה בר"ה כמה שנוגע לדינו של היחיד. גם בשנה שעברה יצא כלל ישראל זכאי בדין, ובכל זאת על הרבה יהודים נגזר להרג השנה, או למות בנסיבות אחרות⁵. גם בשנים הנוראות של השואה, לא הגרמנים ימ"ש יצאו זכאים בדין, אלא כלל ישראל יצא זכאי בדין ולא נכתב ח"ו. אבל באופן פרטי - מליון יהודים נהרגו אז בכל שנה! צריך לחשוב על זה. לא לקחת את יום הדין בקלות⁶.

אנו מקוים שגם השנה כלל ישראל יצא זכאי בדין. אנו עומדים לדין עם הגוים על א"י, על הר הבית, שיחות כאלו ואחרות, מכל הצדדים לוחצים עלינו לעשות ויתורים על גבי ויתורים, ומי יודע מה יהיה. אמנם מובטח לנו שעם ישראל יצא זכאי בדין, אבל אנו רוצים גם לראות ולהרגיש זאת. שלא מלכות אש"ף תחזור להר הבית, אלא מלכות שמים תחזור להר הבית. זה הרי חלק גדול מהתפילה שלנו בר"ה ויוה"כ, "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך", שבית המקדש יהיה בנוי, שתהיה מלכות שמים, שלא יחללו את המקום הקדוש הזה, וכן שאר א"י, "שמחה לארצך וששון לעירך", על כל הדברים האלה אנו עומדים לדין, גם בבי"ד של מעלה וגם בדיני מטה. אנו צריכים סיעתא דשמיא לדברים האלה, שיהיו באמת שמחה לארצך וששון לעירך, וצמיחת קרן לדוד עבדך, שנזכה לראות את הדברים האלה, וכן על כל יחיד ויחיד אנו מתפללים שלא יהיו תאונות דרכים, ולא יהיו פיגועים וכדו', זה הזמן להתפלל על הדברים האלה. יחד עם הבטחון בה', צריך גם להתפלל על הדברים שאנו צריכים.

אם היינו רואים ח"ו מכונית שעומדת לדרוס ילד - אם אפשר

1. "כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא שלשה חדשים בלבד", מיד לאחר שנעשה גדול ובר מצוה (סנה' טז, א).
2. כנראה שהרמב"ן הבין, שלמרות שבן סורר ומורה על שם סופו הוא נידון (כפי שמביא הרמב"ן עצמו מחז"ל בסוף דבריו), מ"מ מוכרח להיות שגם עכשיו תהיה בו איזו עבירה, ששייך לחייב עליה מיתה [אבל על עבירת הגול שעבר לא שייך לחייב מיתה].
3. וכתב ב"מאור ושמש" (סוף חומש דברים, רמזי ר"ה, ד"ה ואמר לפני בר"ה וכו'), שעל ידי עבודת "תמליכוני עליכם" של ר"ה, "על ידי זה יוסיף אומץ ליחד אלקינו בעת אמרו שמע ישראל כל השנה, שיוכל לקבל עליו עול מלכות שמים בקדושה על ידי המשכת הקדושה שהוא מושך עליו בר"ה... וזהו הפירוש ואמר לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, שהכונה שתאמרו המלכויות בר"ה בכל לבבכם, שעל ידי זה תמליכו את השם ב"ה כל השנה ברוב עוז", ע"ש.
4. וכן לרשב"ג (ר"ה לב, א) שסובר שכולל את קדושת היום בברכת זכר ונו (ולא בברכת מלכויות), וחותרם בה "ברוך אתה ה' זוכר הברית, מקדש ישראל ויום הזכרון", צריך לומר דמהות קדושת היום היא שה' זוכר בו מעשי בני האדם ודן אותם לפי מעשיהם, וא"כ אין כאן חתימה בשני ענינים, אלא הכל ענין אחד: מפני שהוא "זוכר הברית", לכן הוא "מקדש ישראל ויום הזכרון", כדי שנקדיש יום זה להעלות בו זכרונו לפניו לטובה. [נמודה רשב"ג לרבי (שסובר שכולל קדושת היום במלכויות), שגם ה"מלכויות" הן מתוקף קדושת היום כמו ה"זכרון", וגם רבי מודה לרשב"ג שגם ה"זכרון" הן מתוקף קדושת היום כמו ה"מלכויות". אלא שנחלקו היכן ראוי יותר להזכיר את קדושת היום, בברכה הרביעית או בברכה האמצעית, כמבואר בגמ' (ר"ה שם)].
5. ולגבי יוה"כ, שגם שם חתומים "מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל, ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הכפורים", צ"ד "מלך מוחל וסולח" הוא ממהות קדושת היום, והוא ענין אחד עם "מקדש ישראל ויום הכפורים". ולגבי "מלך על כל הארץ" צריך לומר, שבכל עשרה ימים אלו ה' מראה את מלכותו במה שהוא דן ושופט את העולם, (ולכן בכל עשיית אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"), וא"כ גם זהו ממהות קדושת היום, דמכח זה שהוא מלך העולם הוא דן אותנו וסולח לעונותינו ביום הזה, והכל ענין אחד.
6. על פי יסוד זה, (שרק כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין, ולא היחידים), באר ה"אור החיים" הק', למה רק התוכחה שבפרשת בחוקותי מסתיימת בפסוקי נחמה (ויקרא כו, מב-מה), ואילו התוכחה שבפרשת כי תבוא אינה מסתיימת בפסוקי נחמה. ובאר, שזהו מפני שהקללות שבפרשת בחוקותי נאמרו לכלל ישראל, (ולכן נאמרו בלשון רבי'ם), וכלל ישראל ודאי לא יקלה, ודאי תהיה להם נחמה בסוף. אבל הקללות שבפרשת כי תבוא נאמרו ליחידים, (ולכן נאמרו בלשון יחידים), וליחיד אין הבטחה שלא יאבד ברשעו, על כן אין שם פסוקי נחמה (אוה"ח דברים כח, מז).
7. בלבוש (או"ח סי' תקפ"ד ס"א) כתב שני תירושים נוספים לשאלה, למה מצד אחד אין אומרים הלל בגלל אימת הדין, ומאידך גיסא - מסתפרים ומתרחצים ולובשים לבנים, ואין דואגים מן הדין. (ואלו תירושי: א') הלל נאמר בשחרית, בג' שעות הראשונות שבהם הקב"ה דן את העולם (ע"ד, ב), ובשעת הדין אין זה דרך מוסר להקל ראש כשעומד בפני הדין, אע"פ שהבטיחו הדין שיצא זכאי בדינו. (ב') אמירת הלל היא מעשה מובהק של שמחה, וזה אין ראוי לעשות קודם שיצא זכאי בדינו. אבל רחיצה ותספורת וכו' אינם מעשים מובהקים של שמחה, רק שנראה מהם שאינו דואג מן הדין, וזה מותר. עכ"ד. ובמשנ"ב (סי' תקפ"ד סק"א) כתב, "אין אומרים הלל בראש השנה וכו', לפי שספרי החיים והמתים פתוחים, ואין יאמר שירה. ואע"ג שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין, מכל מקום צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין, ועל ידי כן נזכר לזכות". ומשמע שגם היחיד מובטח שיצא לזכות, אך זהו בתנאי שיהיה ירא וחרד מאימת הדין.